

Informační leták

Kněžského bratrstva sv. Pia X.

Brno, 25. dubna – Sv. Marka

Drazí věřící,

když náš Pán Ježíš Kristus přislíbil Nejsvětější Svátost oltářní, řekli někteří učedníci: „Tvrdá je řeč, kdo ji může poslouchat?“ [Jan 6, 61] Ježíš Kristus však nevzal nic ze svých slov zpět, řekl jim naopak, že mezi nimi jsou někteří, kteří nevěří, a mnozí učedníci se od něj odvrátili. Nakonec se ptá i dvanácti: „Chcete i vy odejít?“ Ježíš Kristus zde ukazuje, že víra je hlásána slovem a přijímána milostí, nelze k ní donutit a nevěru nelze přemáhat represí. V tomto duchu Církve po zmrtvýchvstání Kristově šířila křesťanství do celého světa – aniž by cokoliiv zamlčovala či překrucovala, ale také bez nějakých represivních metod a útrpného trestání těch, kteří víru opustili. Největším trestem bylo vyloučení ze společenství Církve a ponechání potrestání Božím soudu. Trest vyloučení z Církve je legitimní obranou před těmi, kteří Církve rozvracejí nekatolickými naukami, ale represe z čistě věroučných důvodů duchu křesťanství neodpovídají. Násilnické způsoby, které po dlouhou dobu hlásání evangelia negativně ovlivnily, přicházejí s popravou Prisciliana a jeho čtyř přívrženců v Trevíru roku 385. Tyto nekřesťanské způsoby tehdy zavrhl sv. Martin, sv. Ambrož a rozsudek pobouřen odmítl Svatý stolec jako nezákonný a násilnický. Nicméně pod vlivem nově pokřtěných pohanských kmenů, které při stěhování národů pronikaly do křesťanského světa, přicházelo i nové vnímání náboženství. Vliv germánského pojetí práva ve vztahu k náboženství, kdy panovníkem bylo náboženství v podstatě nařizováno, a civilizační propad přinesly do Církve nekřesťanské způsoby, z nichž některé přetrvávaly až do novověku. Přesto byl civilizační přínos katolické víry pro nově pokřtěné národy zásadní pro jejich další pozitivní rozvoj. Taková byla situace ve střední Evropě, když začalo křesťanství díky obětavosti misionářů pronikat na naše území. Ale karolinská renesance se už dostávala do útlumu, a tak kníže Rostislav, touže po upevnění ne příliš dávno přijaté víry, se nakonec obrátil do Byzance – země křesťanské civilizace, která nebyla rozvrácena vpády barbarů. Císař knížeti Rostislavovi vyhověl a pověřil misíí svaté bratry Konstantina a Metoděje. To mělo zásadní vliv nejen na upevnění a rozšíření víry, ale došlo k položení solidních základů křesťanské civilizace v naší vlasti. Tak mohl Msgr. Bohumil Stašek na památném Vyšehradě právem říci: „Český národ, zvláště při srovnání s národy jinými, vcelku pokojným

způsobem, bez bojů a krveprolití, přijal křesťanství a přilnul k němu během doby opravdu celým tělem a duší. A zkoumáme-li, jaká to byla příčina, jež národ náš pokojným a klidným způsobem uvedla do lůna Církve svaté, vidíme, že to byly hlavně dvě příčiny. První z nich byla ta, že křesťanství u nás nebylo šířeno násilím a krvavě, ale bylo podáváno našemu lidu českému laskavými a dobrými rukama svatých věrozvěstů Cyrila a Metoděje, již přicházeli mezi, držíce v jedné ruce kříž a v druhé knihu.“ Druhou příčinu vidí Msgr. Stašek v mariánské zbožnosti.

Sv. Cyril a Metoděj přišli na Moravu jako skutečná světla k osvětlení společnosti, nehlásali pouze nauku víry, jak již výše zmíněno, nýbrž postavili základy křesťanské civilizace. Zakládali školy, což mělo zásadní vliv na utváření společenského života prodchnutého křesťanskými zásadami, svojí misijní a kulturní činností pak vytvořili podmínky k dalšímu růstu a rozvoji křesťanské společnosti a vložili tím velké věno do budoucnosti našeho národa. Toto dědictví je úrodnou půdou, na které byla vždy v našem národě Církev obnovována a náš národ z ní povstával z hlubokých pádů.

Sv. Cyril a Metoděj působili opravdově v duchu Kristově, vsadili na milost skrze kázání víry, vysluhování svátostí a vedení v lásce ke Kristu. Sv. Metoděj neztratil svoji pevnost v mírnosti ani při věznění německými biskupy, ve všech zkouškách a pronásledováních. Nad svými pronásledovateli, sahajícími k tyranským metodám, zvítězil svojí ctností ve víře a křesťanské lásce. Tento odkaz spolupůsobil po celé dějiny ve velkých dobách našeho národa. Byl hrází proti importu ideologického znásilňování, které se k nám z ciziny v různých podobách vtíralo a vtírá podnes. Má v podstatě dva proudy, které, ač protichůdné, se často objímají a vzájemně se doplňují.

Jeden chce vzít člověku svobodu, kterou dostal od Stvořitele, aby přijal víru z lásky k Bohu v úctě před Jeho majestátem. Jen taková víra je záslužná a vede ke spáse. Překroucením křesťanských hodnot vznikly ideologie, které upírají člověku tuto svobodu, v níž byl stvořen, zahrnující i možnost jejího zneužití. Chtějí vytvořit „dokonaleji stvořeného člověka“ vynucováním přijetí „pravé víry“ a „zbožných mravů“ náboženským terorem. Tyto sklony se vyskytly i v církvi katolické (spíše podporovány světskou mocí), ale mnohem více se radikalizovaly u sekt. Na počátku novověku nabyly katolické inkviziční procesy, které měly ještě alespoň nějaký řád, a protestantské soudy nad kacíři, vydané naprosté svévoli kazatelů, hrůzných rozměrů. Hrál zde roli

i mocenský boj, nárůst pohanské pověry pramenící z renesance (ten měl ale mnohem větší vliv na čarodějnické procesy, které naopak inkvizice v některých zemích potírala) a vzpoury příslušníků sekt proti moci panovníka. Nicméně tyto praktiky na žádné straně nepřispěly k žádné obnově, naopak přivedly křesťanskou společnost do ještě hlubší krize.

Naše vlast zůstala tohoto typu teroru ve jménu víry v podstatě ušetřena a i čarodějnické procesy se na území našeho státu vyskytly pouze v čistě německém prostředí na severní Moravě. České katolictví si uchovalo v hloubi srdce dědictví cyrilometodějské. Nicméně protestantismus náboženský teror do naší vlasti vnesl. Nejprve to bylo pronásledování katolíků v době předbělohorské, vzpomeňme jen na mučedníky pražské a na sv. Jana Sarkandra. Zcela fanatické bylo pozdní českobratrství, které ovlivněno kalvinismem upustilo od původního pacifismu. Jan Amos Komenský naopak živil a rozněcoval válečné hrůzy třicetileté války a i po vestfálském míru se našťastí téměř neúspěšně snažil znovu zažehnout válečný požár.

Kalvínovy zásady a způsoby, které jsou komprimací náboženského fanatismu, představují dodnes duchovní nebezpečí s vlivem sahajícím i do katolických kruhů. Ve svých důsledcích znamenají totální rozvrat a odklon od křesťanské civilizace a kultury. Stefan Zweig vcelku trefně vystihuje tento ideologismus při výstavbě Kalvínova helvítského Jeruzaléma v následujících pasážích: „Neoddávejte se klamu: násilí, které se před ničím nezastaví a posmívá se každé lidskosti jako slabosti, to je obrovská síla. Systematicky promyšlený, despoticky prováděný státní teror ochromuje vůli jednotlivce, oslabuje a podrývá každé společenství. Zažírání se do duší jako vysilující choroba; tajemství jeho úspěchu je v tom, že obecná zbabělost se záhy stává jeho pomocníkem a přechovávačem, neboť protože se každý pokládá za podezřelého, podezírání i toho druhého, a ustrašení ze samého strachu rozkazy a zákazy svého tyрана dokonce ještě sami uchvátaně předstihují.“ „Už beztak nesnesitelné střežení každého jednotlivce se stává nesnesitelnější ještě tím, že k oněm úředně pověřeným a placeným hlídačům se přidružuje záhy i nescíslné množství špehů z ochoty. Neboť všude tam, kde stát udržuje své občany v teroru, bují odporné býlí dobrovolného udavačství. Kde je denunciantství v samé zásadě nejen připuštěno, ale dokonce požadováno, stávají se ze strachu denuncianty lidé jinak poctiví: jen aby sám nebyl v podezření, že ‚se prohrěšil proti úctě k Bohu‘, sleduje každý občan svého spoluobčana a nahlíží do jeho soukromí...

Ale jak také mít v tomto neustálém mravním teroru pocit jistoty, že se někdo nedopustil přestupku proti Božímu přikázání, když Kalvín zapověděl vlastně všechno, co dává životu radost a smysl?“ „Jakákoliv snaha zachovat si vlastní názor musela v tak marném boji nakonec ochabnout, a tak díky Kalvínovu donucovacímu systému, díky této ‚disciplina‘ je Ženeva zakrátko vskutku taková, jakou si ji Kalvín přál mít: je to město bohabojné, vystrašené a střízlivé a bez odporu ochotně poslouchající jedinou vůli: vůli Kalvínovu.“ „Všechno kromobyčejné je zde obětováno obyčejnému, tvořivá svoboda bezpodmínečné servilnosti“ (Stefan Zweig, *Svědění proti násilí*). Tak měla ostatně vypadat i Praha kalvinistického protikrále Fridricha Falckého a jeho „českých pánů“.

Druhý ideologický proud pod záminkou humanismu, nemajícího nic společného s pravou humanitou ve smyslu lidskosti, hlásá absolutní svobodu člověka i před Bohem, „tvrdá řeč Kristova“ o jedinečnosti cesty ke spáse je změkčována v opouštění zásad zjevené víry a morálky. Cesta tohoto náboženského liberalismu argumentuje životem v pravdě, kterou vyznává, že je v podstatě nepoznatelnou čili v důsledcích nezávaznou. Nezávaznými se tak stávají pravdy víry, což ústí v záměnu víry za náboženské pocity. Svědomí není formováno pravdou jako shodou poznání se skutečností, alebrž jakýmsi humánním pocitem, který se ovšem snadno snoubí s krutostí. Symbolický termín pro liberalismus končící fanatismem je „humanitární bombardování“. Cesta liberalismu začínající náboženským liberalismem má svoji genezi a zřetelně se vine od Erasma Rotterdamského a ostatních renesančních humanistů. V Církvi je výrazným milníkem II. vatikánský koncil, který zevnitř Církve zrazuje křesťanskou civilizaci a uvrhuje Církev do bahna marasmu dekadentního liberalistického světa. Církev už není strážkyní zjevené pravdy, Božího kultu a z náboženského života vyvěrajících kulturních hodnot. U velké části kléru vidíme v těchto oblastech už ani ne jiný názor, nýbrž naprostý nezáměr o pojem pravdy a kulturní barbarství. Liberalismus z těchto pozic odmítá nauku náboženské tolerance vůči omylu a nahrazuje ho učením o náboženské svobodě, které končí liberálně-náboženským či protináboženským fanatismem – znásilněním osobnosti člověka ve jménu ideologie –, v kterém se cesty všech ideologií nakonec scházejí.

Všechny ideologie znamenají rozvrat křesťanské civilizace, který je v současnosti patrný ve všech oblastech lidského podnikání – na poli umění, sociálních vztahů, společenské zodpovědnosti... Vidíme

nevázanost, zálibu v ošklivosti a zvrácenosti, rozvrat veškerých hodnot na straně jedné a subtilní snahu vytvářet alespoň privátně jakési ženevské Jeruzalémy na straně druhé. Je zde patrný i vliv amerických sektářských způsobů, které jsou popřením principů výstavby kulturní evropské společnosti už od antiky, na nichž ovšem evropská kultura vyrostla. Na první pohled se jedná o dokonalejší a snazší řešení k dosažení cíle, je to ale velmi klamné. Vytváření si svého světa se svými představami dokonalosti má vliv na rodinný a následně sociální život, prostupuje výchovu potomstva i sociální chování. Budoucnost evropských národů už od antiky byla postavena na výchově budoucích generací, kdy osobnost člověka je formována vzájemným doplňováním se rodiny a pedagogů ve škole jakožto instituci zastupující společnost, do níž jednou mladý člověk vstoupí se svým životním posláním. Některé kroky vycházejí ze sice dobře míněných, ale unáhlených rozhodnutí, kdy vzhledem k určitým problémům v určité škole se dítě raději desocializuje v domácím vyučování, což má často, neříkám nutně vždy, fatální následky, které se však bohužel v plnosti projeví až v dospělosti. To se děje místo snahy najít co nejvhodnější školu, aktivně se zajímat o dění v ní a eliminovat skutečné problémy, které dnes jsou, ale v různých podobách byly vždy, výchovou v rodině. Že je to možné, ukazují výrazné harmonické osobnosti některých rodičů, kteří tento úkol velmi dobře zvládají.

Člověk je tvor sociální a nutně na společnost alespoň reaguje, když k ní odmítá patřit. Přirozený sklon člověka vstupovat do veřejného dění v sektuidním vnímání světa pak ale nevede k přirozenému angažování se např. v různé spolkové činnosti, práci na poli kulturním, sportovních aktivitách mládeže a jiné práci společnosti užitečné. Vžívá se spíše do role osvícených, jež se seberealizují v ideologickém aktivismu, který, aby byl alespoň vnímán, se musí snížit ke způsobům ideologické žumpy současného světa, v níž splývá oficiální proud s protiproudem.

V tomto úpadku je jedinou cestou návrat k cyrilometodějskému dědictví. Je to jediná cesta naší společnosti, našeho národa, pokud má mít nějakou budoucnost. Na této budoucnosti závisí život nás všech, našich dětí, všech těch, kteří se hlásí ke katolické tradici. Proto život ve společnosti a se společností, navazování na vše pozitivní v našem okolí a práce na ožívování hodnot civilizace musí být vlastní každému z nás. K tomu však nestačí pouze znalost pravd víry, k tomu je třeba poznávat a sžívat se se všemi civilizačními hodnotami naší národní kultury v kontextu

evropské civilizace, ke které patříme. Když sv. Augustin psal své životní dílo *De civitate Dei*, viděl kolem sebe rozvrat. Ve světle naší víry, která je pozitivně optimistická, však viděl za pouští své současnosti budoucí obnovu, které ve svém díle položil základy. S touto křesťanskou nadějí přistupujme k odkazu cyrilometodějskému.

Konec jara a léto je jako vždy poměrně bohatý na různé podniky, nejen liturgické. Po slavnosti Božího Těla díky spolupráci s Institutem sv. Josefa – obětavosti těch, kteří se ujali přípravy – opět můžeme strávit společný víkend při setkání duší spřízněných. 5. červenec uctíme letos u příležitosti výročí příchodu na Moravu sv. Cyrila a Metoděje již tradiční poutí, což je jistě důvod zvážit účast i pro ty, kteří se této poutě obvykle neúčastní. Prázdninové tábory v Rakousku je možné zajistit i pro české děti jen díky dvěma českým kněžím, kteří našemu apoštolátu pomáhají z Rakouska. Modleme se, aby došlo k posílení obsazení brněnského priorátu, abychom mohli vyjít vstříc oprávněné touze věřících po častějším apoštolátu našich kněží v průběhu roku.

S kněžským požehnáním

P. Tomáš Stritzko FSSPX

Slovanská liturgie na Jadranu

Prof. Dr. Matthias Murko (Štýrský Hradec)

Studie napsaná v době pontifikátu sv. Pia X.

Kdo navštíví kostel na Kvarnerských ostrovech, které tvoří diecézi Krk, najde všude, s výjimkou hlavních míst – Krk, Osor, Cres, Mali Lošinj, Veli Lošinj, Ráb –, bohoslužbu v římském ritu, ale v církevním staroslověnském jazyce, jak je s nepatrnými rozdíly obvyklý nejen u Rusínů, sjednocených s katolickou církví, ale též pravoslavných Srbů, Bulharů a Rusů. Stejný jev lze sledovat také dále v mnoha kostelech severní Dalmácie v diecézích Zadar (dokonce v hlavním městě v klášterním kostele sv. Michala), Split a Šibenik, nejpohodlněji však na chorvatském pobřeží (diecéze Senj), např. v lázních Crikvenica. Někdy na veřejnost pronikají i zprávy o bojích o slovanskou nebo hlaholskou liturgii v těchto oblastech a dozvídáme se, že se v naší vlasti vyskytuje

vedle jiných jazykových otázek také tato církevně politická. Nicméně jen velmi málo čtenářů si přitom udělá představu, jakou starou a v katolické církvi **jedinečně** existující výsadu si část Chorvatů zachovala za nejtěžších okolností až do dnešního dne. Římská církev se přes svou univerzalitu vyrovnala s rozmanitými rity a liturgickými jazyky, zejména v Orientu, ale také v Evropě, takže např. ve Lvově máme dokonce tři arcibiskupy: vedle římskokatolického jednoho arménskokatolického (ačkoliv Arméni jsou již dávno polonizovaní) a jednoho řeckokatolického, ale nikde není římský obřad s jinou liturgickou řečí než latinskou. Rakousko je tedy také zde bohatší o jednu opravdovou zvláštnost, jejíž dějiny mohou jistě vyžadovat hlubší zájem.

Na půdě naší monarchie, ve Velkomoravské říši a v Panonii, byla slovanská liturgie založena ve druhé polovině devátého století. Moravský kníže Rastislav se chtěl osamostatnit od Německé říše také církevně a v roce 863 povolal z Cařihradu věrozvěsty, a sice ze Soluně pocházející slovanské apoštoly Cyrila a Metoděje, kteří jakožto Řekové s sebou přirozeně přinesli i řecký obřad, avšak církevní knihy přeložili do jednoho jihoslovanského, pravděpodobně makedonského nářečí a tento „staroslověnský“ („slověnský“ ve smyslu slovanský jazyk je v pramenech jmenován neustále), „církevně slovanský“ nebo „starobulharský“ jazyk zavedli po vzoru různých východních církví vesměs také v bohoslužbě. Konstantin, z důvodu svého rozsáhlého vzdělání nazývaný „Filozof“ – jméno Cyril přijal teprve se vstupem do mnišského stavu před svou smrtí v Římě (869) – vynalezl též zvláštní slovanské písmo, tj. přizpůsobil slovanskému dialektu, který mu byl znám, malá řecká písmena ve stylizované formě, takže připomíná mnohá orientální písmena, a velmi obratně je doplnil znaménky pro zvláštní slovanské hlásky. Důkaz, že toto **hlaholské** písmo (slovansky glagolica), a ne takzvaná cyrilice, která má původ ve velkých řeckých písmenech, je dílem Cyrilovým, patří k nejvýznamnějším výsledkům slovanské filologie.

Oba bratři se však kvůli svým novotám dostali do těžkého konfliktu s latinským německým duchovenstvem, a proto, pod tlakem okolností, hledali ochranu v Římě, anebo přinejmenším ochotně vyhověli, když tam byli povoláni (867). Jejich postup skutečně došel schválení papežem Hadriánem II. a na znamení toho se dokonce v různých římských kostelech konala slovanská bohoslužba. Metoděj se po druhé cestě do Říma vrátil zpět jako apoštolský legát a arcibiskup panonský a udržel si

hlavně Moravu navzdory velmi silnému nepřátelství sousedních německých biskupů, kteří jej dokonce dva a půl roku věznili. Roku 880 si také od papeže Jana VIII. vymohl slavnostní a jednoznačné potvrzení slovanské liturgie. Co přimělo římský stolec, i přes jeho závislost na francko-německé říši, k takovému v podstatě neobvyklému uznání? Řím chtěl získat, respektive si udržet slovanské národy, zejména však uplatnit své nároky na celou Ilýrii, tj. Balkánský poloostrov, a proto měl veškeré důvody k ústupnosti, tím spíše, když roku 867 cařihradský patriarcha Photios zahájil exkomunikací papeže pozdější definitivní církevní rozkol a roku 870 přešlo Bulharsko, které také ovládalo velkou část Srbů, k řecké církvi. Nicméně zmatky na papežském dvoře po smrti velkého diplomata Jana VIII. (882) a intriky Metodějova sufragána a nástupce Wichinga, o němž nevydávají dobré svědectví ani němečtí současníci, vedly k nedůslednosti Říma, neboť po Metodějově smrti (885) byla slovanská liturgie na **Moravě** – to nutno zdůraznit – Štěpánem V. zakázána, což by se však stěží stalo, kdyby se jinak skutečně významný moravský kníže Svatopluk s Metodějem lépe snášel a měl správné pochopení pro národně-politický význam jeho díla.

Metodějovi učedníci uprchli hlavně do Bulharska, kde se jim nabízela Makedonie a dnešní střední Albánie jako pokusné pole. Zde se slovanská liturgie nejprve upevnila a potom se dále šířila k Srbům a do východního Bulharska, kde zejména na dvoře cara Simeona, který měl smysl pro umění, zažila církevně slovanská literatura svůj rozkvět. Přitom se uplatnila blízkost Byzance také v tom, že hlaholské písmo bylo nahrazeno řeckému originálu bližším a skutečně i mnohem pohodlnějším písmem kyrilským¹. Z Bulharska dorazila církevně slovanská řeč a literatura do Ruska. Tak slovanská liturgie na jiho- a severovýchodě Evropy prospěla právě Byzanci, která o ní před Cyrilem a Metodějem nechtěla nic vědět a ani později jí nebyla nakloněná.

K Jaderskému moři pronikala slovanská liturgie nejen od jihu, ale též od severu z Moravy a Panonie. Mnoho náznaků hovoří pro to, že část Metodějových učedníků uprchla i sem, jeho dílo sem muselo dokonce proniknout ještě za jeho života. To, že slovanská liturgie byla v Dalmácii silně rozšířená již počátkem desátého století, dokazují ostré boje proti ní, zvláště proti ní zaměřené závěry splitské synody (925). V důsledku zvláštních okolností byla také zde slovanská liturgie na přechodnou dobu spojeny s Říma. V dalmatsko-liburnských pobřežních oblastech, zvláště ve významnějších městech, které měly ještě vesměs románské²

obyvatelstvo, si mohla Východořímská říše pomocí loďstva nejdéle udržet panství nebo alespoň vliv, a proto se na počátku schismatu dalmatští biskupové přidrželi Byzance a patriarchy Photia; dokonce i v zázemí žijící a vládoucí Chorvaté se za Sedeslava (877–879) připojili k Byzanci. Přesto právě tady dosáhla skvělého vítězství politika Jana VIII., když se chorvatský kníže Branimir v roce 879 zcela obrátil k Římu. Chorvatský biskup z Ninu se stal mocným činitelem jakožto protiváha vůči dalmatským biskupům a přirozeným ochráncem slovanské liturgie. Brzy se však Řím a Byzance opět smířily a splitský metropolita se navrátil se svými biskupy do lůna římské církve. Za takových okolností nemohlo dále trvat soupeření chorvatského biskupa a dalmatského metropolity a dalmatští biskupové, kteří se nechtěli omezit na jenom na svá města, vyhlásili válku chorvatské národní církvi, přičemž jim jako za cíl boje velmi posloužila slovanská liturgie. Jan X. se postavil na jejich stranu a měl – možná nezaviněně – již tak malou znalost o postojích a činech svého předchůdce Jana VIII., že si v listě splitskému arcibiskupovi (925) stěžuje na „jiné učení“ Metodějovo, kterého prý nenachází mezi církevními spisovateli (*sacros autores*), a chorvatskému králi Tomislavovi v jednom jemu adresovaném dopisu dělá výčitky proto, že nachází zalíbení v bohoslužbě v „barbarské neboli slovanské řeči“. Nejdůležitější závěry splitské synody, jež následovala po jeho korunovaci (925), proto nemohou překvapit: biskup ninský byl podřízen splitskému metropolitovi a v kánonu X. se stanoví, že žádný biskup nesmí světit kněze slovanského jazyka; výjimka byla povolena jen pro kleriky a mnichy a rovněž pro sloužení slovanských mší v případě nedostatku kněží, ale také pouze s výslovným papežským určením. Tento kánon byl přijat za velkého odporu menšiny a ninský biskup poslal do Říma jejím jménem protest, jemuž dodal důraz tím, že se tam osobně ukázal. Jan X. ve skutečnosti článek nepotvrdil, přesto byla za jeho nástupce Lva VI., v návaznosti na novou splitskou synodu (928), obětována ninská diecéze. Tak slovanská liturgie sice ztratila svou nejsilnější oporu, avšak přesto byla stále mlčky uznávána.

Často se králi Tomislavovi, v jehož přítomnosti se formulovaly jmenované závěry, vyčítá jeho slabošský postoj v těchto otázkách, nemyslí se však na to, že neobdržel svou korunu, nejstarší v habsburské monarchii, z Říma zadarmo a že měl veškeré důvody k tomu, aby se s dalmatskými biskupy nějak dohodl, tím spíše, když on i jeho nástupci museli usilovat o vládu nad **celou** Dalmácií, čehož také bylo dosaženo.

Už i z dnešního národního hlediska nebyla umírněnost chorvatsko-dalmatských králů žádným velkým neštěstím, spíše se tím, že se nevytvořila tak silná hráz mezi slovanským a románským obyvatelstvem, velmi podpořilo postupné poslovanštění dalmatských měst, takže Dalmácie nabízí jediný příklad pronikání slovanského živlu na **Západ** v pozdním středověku. Jen porovnejme, v jaké nevýhodě se z hlediska asimilace cizích elementů nacházejí Srbové vůči Chorvatům (např. v Bosně) nebo Rusové vůči Polákům kvůli své církevní výlučnosti.

Opozice proti slovanské liturgii zůstala přirozeně zachována a její služebníci si zajisté museli nechat líbit mnohé ústrky, což mělo za následek oslabení její vnitřní síly. Doba pro ni nejkritičtější přišla nicméně v čase velkých církevních reforem za Řehoře VII., jenž řídil již politiku Mikuláše II. a Alexandra II. Za Mikuláše II. následovala po korunovaci nejmocnějšího chorvatského krále Petra Kresimira opět jedna slavnostní synoda dalmatských a chorvatských prelátů ve Splitu (1059–60), která podle zprávy arcijáhna Tomáše rozhodla o úplném vymýcení slovanské liturgie. Jako odůvodnění se uvádělo, že „gótské písmo“ vynalezl jistý heretik Metoděj a ve slovanském jazyce sepsal mnoho lží proti katolické víře, pročež byl Boží Prozřetelností potrestán náhlou smrtí! I když mohl vášnivý stoupenec latinských biskupů v mnohém přehánět, přesto jsou závěry, o nichž podává zprávu, pravděpodobné, neboť zcela odpovídají snahám Říma o sjednocení, jimž padly současně za oběť latinská liturgie svatého Ambrože v milánské církvi a také latinská mozarabská liturgie ve Španělsku. K tomu přistupuje skutečnost, že Řehoř VII. odmítl vyhovět prosbě českého knížete Vratislava, v jehož říši ještě stále přežívala v Sázavském klášteře slovanská liturgie, o všeobecné povolení této liturgie vůbec s tím, že je to *vana temeritas* (1080), a svůj postoj zdůvodnil důraznými slovy. A přece byla pro Chorvaty i v této době učiněna výjimka! Velké vření mezi lidem a nepokoje (zvláště na Krku) zjevně přiměly Alexandra II. k tomu, aby zmírnil závěry zmíněné synody ve vztahu ke slovanské liturgii (1061 nebo 1062), neboť zakázal pouze svěcení těch Slovanů, kteří se neučili číst a psát latinsky (*nisi latinas litteras didicerint*), což podle našeho současného chápání nebyl žádný nepřiměřený požadavek a stoupenecům glagolitismu mohl být při jejich izolaci jen prospěšný, avšak pro tehdejší dobu to v každém případě znamenalo tvrdé opatření. Ani Řehoř VII. se tedy neodvážil provádět na hranici byzantského vlivu žádné nebezpečné experimenty, naopak za jeho vlády byla na splitské synodě (1075)

dokonce opět slavnostně obnovena diecéze Nin, která však již nyní neměla žádnou zvláštní důležitost. Je vidět, že církevní politika krále Petra Kresimira a jeho následníka Zvonimira nebyla tak slabošská, jak se často soudí.

Užívání slovanské liturgie u Jaderského moře tedy podle předložených pramenů nebylo Římem **nikdy** zakázáno, ale až do třináctého století také nikdy výslovně uznáno, a proto představovalo pouze zvykové právo. To dokazuje též její první výslovné uznání z roku 1248 od Inocence IV. Tehdejší biskup ze Senje, Filip, se jako latiník v diecézi, v níž byla slovanská bohoslužba všeobecně obvyklá, dostal do velkých potíží a obrátil se na papeže s prosbou, aby se směl touto zvyklostí ve slovanských zemích (ve Slavonii) řídit. Velký církevní právník mu bez výhrad udělil svolení s určením „*in illis dum taxat partibus, ubi de consuetudine observantur praemissa*“. Toto papežské svolení ve prospěch jednotlivé osoby předpokládá, jak správně poznamenává kanonista N. Nilles, nejvyšší **uznání zvykově založené, právoplatné existence užívání slovanské řeči v liturgii**. Inocenc IV., jenž z důvodu svých sjednocovacích snah vytvářel vztahy s tehdejšími slovanskými panovníky, mohl právě v zájmu své věci přijmout i dalekosáhlejší opatření, ale zjevně je nepokládal za nezbytná. Charakteristické je také nakládání s podobnou žádostí benediktinů z Omišalje, která byla jednoduše postoupena příslušnému biskupu na Krku k vyřízení podle jeho uvážení (1252).

Ze zmíněné korespondence se dále dozvídáme, že příznivci slovanské liturgie udělali již do třináctého století vše pro to, aby ji v očích protivníků a Říma představili jako nezávadnou. Jmenovaní benediktini žádali o povolení bohoslužby „ve slovanském písmu podle obřadu římské církve, jak ji byli zvyklí konat oni a **jejich předchůdci**“. Řecký obřad, který s dílem slovanských apoštolů dorazil i k Chorvatům, nemohl sice původně v Dalmácii vzbudit žádné pohoršení, poněvadž tam byl dlouho všeobecně obvyklý a ještě synoda z roku 1059 prohlásila řecký jazyk vedle latinského za přípustný, přece však bylo v průběhu času nařízeno přizpůsobení se slovanské liturgie římskému obřadu. Podobné snahy byly ostatně velice staré, jak dokazují kyjevské a vídeňské hlaholské fragmenty liturgických textů podle římského obřadu, dokonce nacházíme jejich počátky již v době Metodějově. V souladu s tím byly postupně provedeny také změny v textu církevních knih podle Vulgáty, poněvadž právě na to, aby souhlasil smysl (*sententia*), se kladl důraz již

před Inocencem IV. Filologická zkoumání nejstarších rukopisů skutečně ukazují, že nám známá redakce chorvatsko-hlaholských církevních knih existovala již ve třináctém století; rovněž dialektické charakteristiky chorvatsko-srbského jazyka nastoupily již před touto dobou. Odpůrci slovanského písma, kteří prohlašovali jeho vynálezce Metoděje za kacíře, byli dokonce přemoženi objevem slovanských kněžů, že toto písmo pochází od sv. Jeronýma, velkého církevního otce, pocházejícího z Dalmácie, na což s trochou skepse poukazuje již Inocenc IV. Co se týká samotného písma, tak prodělalo spolu s písmem latinským vývoj ve stylu a v době gotiky se stalo zcela hranatým; tato „chorvatská“ hlaholice je nicméně pouze přirozeným pokračováním staršího, zakulaceného, „bulharského“, které bylo dílem Metodějovým.

List Inocence IV. biskupu ze Senje měl nicméně význam i pro širší okruh, neboť podle všeobecného mínění ukončil zásadní spor ohledně přípustnosti hlaholsko-slovanské liturgie, takže se mohl v Chorvatsku za vlády uherských králů, v benátských državách, na Istrii za patriarchy akvilejského, pod německými feudálními pány a za Habsburků pokojně rozvíjet a dokonce si podmaňovat nové oblasti. V šestnáctém století ji totiž nacházíme rozšířenou daleko ve vnitrozemí Chorvatska a na Murském ostrově v Uhrách pro ni dokonce zřídil hrabě Friedrich von Tilli místo v klášteře ve Štigově, založeném z úcty ke sv. Jeronýmovi, který náleží k místům, na nichž měl jmenovaný spatřit světlo světa; máme o ní svědectví také z oblasti Terstu a Gorice, dokonce se zdá, že kněze prchající před tureckým ohrožením vzali i do Kraňska. Tato otázka není dosud písemnými doklady objasněná, přece však je skutečností, že dokonce oběžníky, jimiž se svolávaly kraňské zemské stavy, nesou hlaholské podpisy a že ještě kolem poloviny osmnáctého století si turečtí a rakouští pohraniční velitelé mezi sebou vyměňovali hlaholské dopisy, které jsou uloženy v Lublani. Tak daleko tedy sahalo i světské používání hlaholského písma, jež bylo přímo pravidlem v centrální oblasti glagolitismu, zvláště na chorvatském pobřeží a na Krku. Je pozoruhodné, že v místech, která dnes již privilegium slovanské liturgie nevlastní, byly hlaholsky vedeny i církevní matriky, např. v Malém Lošinji do roku 1732, ve Velkém Lošinji do roku 1709.

Ve čtrnáctém století byl chorvatský glagolitismus přesazen dokonce do Čech a do Polska. Karel IV., u něhož často vystupovalo do popředí slovanské povědomí, si vyžádal od svého učitele Klimenta VI. dovolení, aby směl předběžně na jednom místě zavést slovanskou bohoslužbu

(1346), a založil (1347) v Praze Emauzský klášter, který vybavil hojnými prostředky a osídlil nejprve chorvatskými benediktiny. Klášter byl však již za husitských válek zničen. Z Prahy tuto zvláštnost převzal (1390) rovněž polský král Ladislav Jagellonský a jeho manželka Hedvika, ale i v Krakově se mniši se slovanskou liturgií udrželi jen nedlouho přes rok 1470. Zcela nesprávné je mínění jednoho chorvatského literárního historika, že se v Čechách a v Polsku pod vlivem slovanského církevního jazyka mohla rozvinout bohatá literatura, neboť národnímu jazyku a latinskému písmu nemohla vůbec konkurovat. V Čechách, jež v tomto období už měly nemalou literaturu, měla tato epizoda tak nepatrný význam, že ji nejnovější *Literární dějiny* od J. Vlčka vůbec nezmiňují. Roku 1395 v pražském Emauzském klášteře napsaný hlaholský evangelní text mu však přinesl velkou proslulost: svázaný dohromady s jedním starším kyrilským rukopisem se dostal přes Cařihrad do Remeše, kde na tomto tajemném *Texte du sacre* skládali francouzští králové svou korunovační přísahu. Této okolnosti vděčí tato filologicky zcela bezvýznamná památka za to, že ji v devatenáctém století Francouzi dvakrát vydali formou cenných reprodukcí.

Naproti tomu se ve vlasti glagolitismu vyvinula poměrně nemalá duchovní a světská literatura. Zejména tato světská literatura, do níž se přirozeně stále více dostával národní jazyk, je i pro filology málo známá a ani znalci ji nepovažují za významnou. Tak si ani takový Miklošič neuměl představit, že by nějaké dílo církevně staroslověnské literatury mohlo být přeloženo z jiného než řeckého jazyka, zatímco jím vydaná sága o Trojské válce byla u Chorvatů na Kvarneru bezpodmínečně přeložena z latinské nebo italské předlohy a již kolem poloviny čtrnáctého století se dostala k Bulharům a odtud, jako jiné výtvořky jižních Slovanů tohoto druhu, k Rusům. Opačně se dostal přes srbský překlad z řečtiny i k Chorvatům román o Alexandrovi a byl v oblasti kolem pobřeží již na konci čtrnáctého století tak populární, že se jméno koně Bukephala, na němž Alexandr Veliký jezdil, stalo rodinným jménem; roku 1422 odkázal totiž syn jistého Mateje **Bucifala** z Novi vinici kostelu v Crikvenici. Pro lokální a jazykové dějiny jsou důležité hlaholské listiny, které nyní v cyrilici vydává Záhřebská akademie, aby je lépe zpřístupnila, pro právní dějiny jsou však cenné mnohé právní památky, z nichž nejstarší na chorvatském pobřeží je statut Vinodolu (1288); rovněž staré habsburské državy, jako Veprinac (nebo Opatija),

Kastav a Trsat (u Rijeky), nám zachovaly taková chorvatská obecní práva.

Novověk se svými objevy a duchovními proudy však nebyl rozvoji glagolitismu příznivý. Nicméně po tisku latinského misálu (1475) následoval již po osmi letech misál hlaholský (Benátky 1843), avšak poté přinesla celá osmdesátá léta již jen dvanáct hlaholských tisků (z Benátek, Senje, Rijeky). Do tohoto pomalého tempa vnesli rozmach kraňští protestanti, zakladatelé novoslovinské literatury, kteří svůj pohled obraceli k celému slovanskému jihu, a proto vydali v Tübingenu vedle kyrilských také mnohá hlaholská díla, mezi nimi i Nový zákon (1562, 1563). Přesto neměla reformace, jež všude přivedla národní jazyk k novému životu, u Chorvatů úspěch a nikoliv neprávem si ještě v roce 1804 v Římě mysleli, že slovanská liturgie katolické církve velmi prospěla tím, když zejména v šestnáctém století tvořila hráz proti pronikání protestantismu.

Nyní s nepatrným počtem hlaholských, téměř jen církevním zájmům sloužících knih porovnejme početná a všechny potřeby zohledňující latinská a italská díla, jimiž mohly být zaplaveny i pobřežní oblasti Jaderského moře. Nadto se pod vlivem renesance v Itálii od patnáctého století v Dalmácii a Dubrovniku, nikoliv bez souvislosti s dosavadním hlaholským a kyrilským písemnictvím, rozvinula nová duchovní a světská literatura v čistě národním jazyku s latinským písmem, která v šestnáctém a sedmnáctém století dosáhla velkého rozkvětu. Všem těmto výdobytkům nemohli vzdorovat ani stoupenci glagolitismu, především ne jejich těžkopádné a bez analogie existující písmo vůči latinskému, jež bylo společným bohatstvím všech vzdělanců. Dokonce chudí bosenští františkáni dělali se svými v cyrilici a latince tištěnými vzdělávacími písemnostmi pro národní literaturu víc než všichni glagolité. Z „národních“ abeced Evropy byla tedy ta hlaholská vytlačena ze světového užívání nejdříve právě proto, že byla až příliš národní. Pozvolné mizení obou slovanských abeced u Chorvatů znamenalo velký pokrok pro jejich literaturu a pro sjednocení duchovně a politicky rozdrobených chorvatských území v jeden kulturní celek. Kdo vezme v úvahu, že ještě ve dvacátém století spočívá hlavní rozdíl mezi chorvatskou a srbskou literaturou, které vykazují tutéž spisovnou řeč, v písmu, dokáže tuto skutečnost ocenit.

Tímto způsobem byly hlaholské písmo a církevní slovanský jazyk u Jaderského moře v sedmnáctém a osmnáctém století omezeny na

církevní užívání, ale tento teprve nyní „mrtvý“ jazyk se svým tajemným písmem byl ještě vhodnější pro liturgické využití.

Starost o nutné církevní knihy římské církve nyní přebírá samotný Řím. Popud k tomu však vyšel od císaře Ferdinanda II., který na zákrok biskupa ze Senje (1624) nařídil nové vydání hlaholského misálu, protože kvůli jeho nedostatku navštěvovali katolíci pravoslavné kostely, aby slyšeli slovanskou bohoslužbu. Za tím účelem se měla dopravit ze Štýrského Hradce do Rijeky protestantům zkonfiskovaná hlaholská a kyrilská literatura. Když se to v Římě dozvěděli, vyžádali si tyto poklady, zabalené ve 24 krabicích, jako dárek, poněvadž tisk církevních knih měl nadále tvořit monopol Propagandy.

Avšak tato náhlá péče Říma nepřinesla slovanské liturgii žádné zvláštní požehnání. Za Urbana VIII. stály v popředí sjednocovací snahy, zaměřené především na získání Slovanů. Proto existoval záměr, aby měli všichni Slované pokud možno jednotné knihy, a tak byl minoritou Rafaelem Levakovičem, pocházejícím z Chorvatska, pod dohledem rusínského chelmského biskupa Terleckého porušen nový misál, který vyšel v roce 1631 jako první hlaholská kniha vytištěná v Římě, a ještě více breviář (1648). Toto ničivé dílo pokračovalo v ještě větší míře zavedením rusko-staroslověnských hlásek, tvarů a slov v osmnáctém století Dalmatem Karamanem, jenž strávil nějaký čas v Rusku a osvojil si tam názor, že ryzí církevně slovanská řeč je doma tam; jím redigovaný misál vyšel v roce 1741. Pravoslavní Srbové v Uhrách a Chorvatsku si kolem poloviny osmnáctého století museli opatřovat církevní knihy v Rusku, protože nebyla schopnost se závčas postarat o jejich duchovní potřeby, katolíci Chorvaté a Řím však z neznalosti postupovali vpřed v jejich rusifikaci. Tak se vymstilo zanedbání studia církevně slovanského jazyka ze strany domorodých kněží a biskupů a nejvyšších církevních úředníků! Žádný div, že kněží a lid byli velmi nespokojeni s odstraněním chorvatských redakcí církevně slovanských knih, jež se v průběhu staletí organicky vyvinula. Tato okolnost zajisté představovala jeden z důvodů pro konstituci Benedikta XIV., který nařídil při sloužení mše a při modlitbě oficia používání „slovanského literárního jazyka“ a zavlékání národního jazyka musel co nejpřísněji zakázat (1754).

I když ve jmenované bule, která tvoří až do dnešního dne zákonný podklad pro slovanskou liturgii u Jaderského moře, se vyslovuje chvála „ilyrskému kléru“ za to, že po staletí „horlivě“ uchovával slovansko-latinský obřad, tak musíme přesto přiznat, že také značně přispěl k jeho

úpadku. Mnohá církevní knížata, zejména pocházející z Itálie, i v novověku silně bojovala proti slovanské liturgii a jejím většinou chudým služebníkům, přičemž si jako záminku pro svá opatření brali jejich nevědomost, která však často nebyla větší než u latinských duchovních. Nicméně se jim staví na odpor zadarští arcibiskupové a někteří biskupové, kteří se slovanské liturgie energicky ujali a pečovali též o odpovídající duchovní dorost. Originálně mezi nimi vyniká biskup Mikuláš z Modruše (1461–1470), který námitku, že slovanská liturgie nebyla Římem nikdy potvrzena, odmítl poznámkou, že tak starý, církevními otci posvěcený zvyk nepotřebuje „žádný list, žádnou bulu a žádné nové potvrzení“. Ale celkově zůstali glagolití sirotky, kteří byli všude odstrkovaní. Je tudíž pochopitelné, že latinsky vychovaní duchovní s ohledem na svůj lepší prospěch a rovněž z důvodů pohodlnosti, poněvadž hlaholské písmo opravdu není snadné se naučit a uchovat v paměti, vydali všanc dědictví otců. K tomu se přidalo postupující poitalšřování měst v benátských krajích, jež však v době republiky nebyla zdaleka tak silná jako za panství Rakouska, které se na Jadranu předvádělo jako italský stát, neboť jednoho proveditora Serenissimy nahradil složitý úřednický aparát s osazenstvem. Příznačná je i skutečnost, že slovanská liturgie v těch částech Istrie, které byly původně rakouské, upadla dříve a že jednomu Čechovi, Josefu Novákovi, bylo jako arcibiskupu zadarškému vyhrazeno uzavřít poslední seminář pro hlaholské kněze (1827). Našli se dokonce takoví fanatici, kteří ničili a pálili hlaholské knihy, takže na osvíceném Západě máme protějšek k zuřivosti řeckých fanariotů v Bulharsku.

Velkou roli ale hrála chudoba obcí, které si nemohly pořizovat méně přístupné hlaholské církevní knihy, ještě více však okolnost, že tyto knihy často nebyly vůbec k sehnání. Proto se navzdory bule Benedikta XIV. stále více uplatňoval nešvar, že kněz při mši, s ohledem na lid, přednášel zpívané části více či méně v lidové řeči (*schiavetto*), ale zbývající část četl latinsky.

Když znovuzrození slovanských národů v devatenáctém století probouzelo od roku 1830 k novému životu i Chorvaty, stala se hlaholská liturgie nejen předmětem zájmu vzdělanců, nýbrž i oprávněné národní hrdosti. Zvláštní pozornost se na ni soustředila prostřednictvím různých tisících výročí, příchodu slovanských apoštolů na Moravu (1863), smrti Cyrilovy (1869) a smrti Metodějovy (1885). K epochální události poskytlo příležitost tisící výročí slavnostního uznání slovanské liturgie

Janem VIII., když v jeho duchu prozíravý politik Lev XIII. encyklikou *Grande munus* (30. září 1880) nesmírně pozvedl vážnost slovanských apoštolů v celém katolickém světě a zdůraznil nejen jejich zásluhy, ale i zásluhy římských papežů o slovanskou liturgii.

K této encyklice, která přirozeně připomněla starý protiklad mezi východní a západní Církví, se pojily až příliš velké naděje a obava, z nichž se obě stejnou měrou nenaplnily. Přitom by bývala téměř utrpěla škodu slovansko-římská liturgie, poněvadž byla vtažena do soukolí konfesní polemiky a propagandy, diplomatických tahů, při nichž jde často o okamžitý taktický úspěch, ne však o jádro věci, a politické agitace, která se často stejně neobratně vede, jako se potírá. Nicméně proto, že jasný vhled do všech těchto otázek a v důsledku toho objektivní úsudek je nemožný, chci se omezit pouze na nejdůležitější fakta.

Nárůst zaznamenal slovansko-římský obřad od této doby jen v Černé Hoře, která se díky berlínské smlouvě stala pánem nikterak velkého počtu katolíků. Při tom se odehrál jeden tragikomický příběh. Kníže Mikuláš si přál církevní knihy s kyrilským písmem, což bylo zcela rozumné a Vatikán mu to mohl snadno schválit, poněvadž toto písmo je běžné u miliónů Slovanů sjednocených s římskou církví, přesto se proti jeho vůli postavila diplomacie, včetně ruské, ze strachu před expanzivní silou katolicismu, protože by tak totiž zmizel podstatný rozlišovací znak mezi katolíky a pravoslavnými. Že byl Řím na ztracené půdě – v oblasti dnešní Podgorice byl zakladatel první srbské dynastie Nemanjů ještě katolicky pokřtěn – v arcidiecézi Bar, jejíž držitel nese rovněž titul srbského primasa, připraven k ústupkům, je snadno pochopitelné. Byly zde „specifické důvody“, které měl na paměti vídeňský nuncius Galimberti, když v okružním listě z 12. května 1887 vyzval rakouské biskupy, aby ve svých diecézích se vší rozhodností zakročili proti agitaci na podporu slovanské liturgie.

Snahy Lva XIII. měly jinak jen ten úspěch, že nový misál, který na jeho náklady vyšel roku 1893, byl důkladně připraven a na podkladě rukopisů a starých tisků opět uplatnil původní staroslověnský text v chorvatské redakci. Rovněž bylo ponecháno hlaholské písmo, ačkoliv se zesílily i hlasy pro zavedení cyrilice nebo latinky, což by skutečně bylo přiměřené době. Již roku 1892 stanovila rezoluce Kongregace obřadů pro tento výtěžek taková pravidla, že v budoucnu při zpívání nebo čtení mše se smí užívat pouze staroslověnský jazyk bez příměsí národního jazyka a bez střídání s latinou. Nelze říci, že by toto očištění slovanského obřadu

bylo pro duchovenstvo a pro lid všude vítané, přesto se okamžitě provedlo v diecézích Senj a Krk, částečně i v Dalmácii (v diecézi Split). Různé v úvahu přicházející otázky ale upravoval teprve v roce 1898 (5. srpna) okružní list Kongregace obřadů arcibiskupům z Gorice, Zadaru a Záhřebu. Staroslověnský jazyk byl prohlášen za věčné privilegium jistých církví (ne však za osobní privilegium jednotlivých duchovních), jež může mít platnost jen tam, kde se nejméně třicet let fakticky vykonávalo. Biskupům bylo uloženo za povinnost, aby se starali o přiměřený dorost kněží latinského a staroslověnského jazyka. Vztah mezi oběma obřady spočívá na vzájemnosti: ve slovanském kostele může i latinský duchovní slavnou mši sloužit pouze slovansky a naopak, ve své řeči ale jen soukromě. Podobně je tomu i se křty a sňatky, které se mohou slavnostně konat jen v jazyce dotyčného kostela; jestliže v tomto ohledu nepomůže poučení, vykoná se obřad soukromě podle přání zúčastněného.

Přísná ustanovení ohledně užívání staroslověnského jazyka po dobu třiceti let dala zadarskému arcibiskupovi a biskupovi z Poreče-Puly pravomoc, aby prohlásili toto privilegium ve svých diecézích za vyhaslé. Toto opatření narazilo na obzvlášť silný odpor v zadarské arcidiecézi, která byla právě kolébkou slovanské liturgie u Chorvatů, poněvadž ninská diecéze s ní splynula. Rekurs kněží a laiků měl za následek, že Lev XIII. zadarského arcibiskupa částečně opravil (22. srpna 1900), neboť jeho rozhodnutí zní, že privilegium staroslověnské liturgie není vyhaslé, pakliže bylo přerušeno během posledních třiceti let nikoliv dobrovolně, ale v důsledku vnějších překážek, jako je nedostatek církevních knih nebo kněží znalých staroslověnštiny. Tytéž důvody měly platit také pro istrijskou pevninu, kde většina far, které neobývají skuteční Italové, toto privilegium bezpochyby (jen ve staré diecézi Poreč je dosvědčeno devatenáct far) měla, ale z nouze užívala *schiavetto*, směs slovanského a latinského jazyka. Kromě Poreče-Puly přichází v úvahu ještě diecéze Terst-Koper, a tedy vedle Chorvatů i zlomek Slovinců. V bojích ohledně Istrie nebylo ještě řečeno poslední slovo.

V každém případě je existence zbytků slovanské liturgie u Jaderského moře zajištěna. Tu a tam se vynořující pověsti, které současnému papeži kvůli jeho benátskému původu připisují úmysl, že je zruší, jsou prostě jen zbožná přání jistých italských politiků. O takových otázkách rozhodují zájmy katolické církve, která má v tomto bodu, jak ukazuje historie, kterou jsem načrtl, dostatek zkušeností. Především samotný

Řím, jenž má stále na paměti myšlenku znovusjednocení církví, nevydá lehkovážně z ruky takový trumf jako staroslověnská liturgie. Národ, jako je ten chorvatský, si ale takové privilegium, zejména v době nacionalismu, nenechá vyrvat, to by pak museli získat převahu nábožensky indiferentní politici, kteří však nemohou být příjemní ani Církvi. Prestiž chorvatských biskupů, která v posledních letech silně utrpěla, by také neunesla další zatěžkávací zkoušky. Co se však týká lidových mas, platí to, co již císaře Ferdinanda II. přimělo k opatřením ve prospěch slovanské liturgie. Dále na jih je záležitost mnohem vážnější, než když se slovinská obec dostane do konfliktu s biskupem kvůli faráři a nedokáže si pomoci při hledání nějakého sjednoceného nebo pravoslavného duchovního. O to větší je však u národa, který ještě zcela lne k vnějším prvkům bohoslužby, také nebezpečí indiferentismu.

Jak se může v této otázce vést prelátovi, který chce být skutečně dobrým pastýřem, ukazuje příklad nynějšího biskupa Krku, A. Mahniče. Ve své slovinské vlasti vášnivým způsobem hájil jako jeden z nejmšnějších mezi římskými kněžími ve své revui *Rimski Katolik* univerzální latinský liturgický jazyk; když však poznal svou diecézi z vlastního pohledu, stal se ze Šavla Pavel. Aby nevnese žádné rozladění do náboženských citů obyvatelstva, celebruje při svých vizitacích slavnou mši svatou ve staroslověnském jazyce, což se přirozeně nejdříve musel naučit, pečuje o čistotu slovanského obřadu a snaží se pozvednout kostelní zpěv, což je velice důležité, poněvadž knězi nejčastěji odpovídá všechen lid a při nešporách zpívá žalmy a antifony, přičemž člověk musí žasnout, jak si to mohl vštípit do paměti, vždyť odpovídající, latinkou tištěné knihy pro lid jsou také výdobytkem teprve posledních let. Nadto zřídil ve své tiskárně hlaholské oddělení, takže po staletích se ve vlasti glagolitismu opět tiskne hlaholsky, a založil „staroslověnskou akademii“, která si vzala za úkol především studium a zveřejňování starých rukopisných památek, aby se pořídil odpovídající podklad pro nový breviář a úplný text Písma svatého. Dosud vydané sešity *Glagolitiky (Publicationes Palaeoslavicae Academia Veglensis)* ukazují, že se práce započala správným způsobem, a skromné akademii přinese čest i ve vzdělaném světě, protože se stále více osvědčuje, jak důležité jsou chorvatsko-hlaholské texty pro studium starého církevně slovanského jazyka a zvláště i pro překladatelské dílo Cyrila a Metoděje. Ještě nedávno nechal jeden ruský učenec upomenout Jihoslovanskou akademii věd v Záhřebě, aby zorganizovala systematický výzkum těchto dosud zapomenutých památek – jejich studium nebylo

možno požadovat ani po pravoslavných Slovanech. Je příznačné pro dnešní situaci našich slovanských studií, zvláště u jižních Slovanů, že takové osvícení musí přijít ze severu. Přitom však nesmíme přehlédnout, že Jihoslovanská akademie věd zvládá více, než by se od ní mohlo přiměřeně žádat, neboť coby akademie bez státní podpory představuje v celé monarchii kuriozitu.

Z celého líčení dostatečně vyplývá, že především státní správa by neměla mít žádný důvod se do této otázky vměšovat a už vůbec ne usilovat o zničení výjimečné instituce katolické církve, která přetrvala génia a ráznost Řehoře VII. a celou svou podstatou je všechno jiné než protirakouská. Člověk pokládá ještě za pochopitelné, jestliže v tomto smyslu byl na biskupy počátkem devatenáctého století vyvíjen tlak nebo když strážníci museli celé měsíce chránit nového faráře, který zavedl latinskou bohoslužbu. Ale jisté děje nejnovější minulosti mohou sloužit jen jako typický příklad toho, jak někdy různí státní činitelé zvráceně řešili slovanské otázky, jistě spíše z nevědomosti než z jiných důvodů.

V chorvatských zemích se dnes nicméně nemyslí jenom na zachování toho, co ještě zcela nebo zpolo existuje, ale agituje se za znovuzavedení slovanské liturgie ve všech oblastech, kde kdysi bývala, dokonce se poukazuje na to, že toto privilegium či přímo právo bylo uděleno celému chorvatskému národu. Mnohé výrazy (jako *gens illyrica*, *lingua illyrica*) se tak mohou skutečně vykládat, jiné lze dokonce rozšířit na slovanské národy vůbec. Přesto, když odhlédneme od interpretací, se nachází ve stejné situaci jako všechna historická práva, která mají význam jen tehdy, když je zde kromě vůle také síla k jejich uplatnění. Zda Řím v průběhu dalších let ukáže připravenost k dalším ústupkům, zůstává otázkou jeho politiky, jako tomu bylo ve vztahu ke slovanské liturgii od počátku. Střízlivý pozorovatel musí též uznat, že význam mrtvého jazyka v Církvi, i kdyby se při velké konzervativnosti slovanských jazyků velmi blížil jazyku národnímu, se z hlediska národního přeceňuje. Obřad samotný nepůsobí v životě národa žádné zázraky, zejména ne v současnosti s jejími zcela jinými potřebami; že ani on nechrání před národním odcizením, ukazují Arméni v Polsku, sto tisíc sjednocených Maďarů, kteří ještě mají slovanský obřad, což vysvětluje nervozitu Uherska v otázkách slovanské liturgie, a – samotné chorvatské pobřežní oblasti. Příklad Polska naopak učí, jak lze i s latinským obřadem čelit Němcům a Rusům. Kdyby byla slovanská liturgie opravdu takovou oporou chorvatské národnosti, jak se často míní, nemusel by se nikdo

divit tomu, že se navzdory všem ranám osudu ještě zachovala v dnešním rozsahu. Neboť zbytky staroslověnské liturgie skutečně reprezentují úctyhodný kus minulosti chorvatského národa.

¹ V hranaté podobě, kterou přijalo v období gotiky, je ještě i dnes v Církvi běžné u Srbů, Bulharů, Rusů a Rusínů, zatímco ke světskému užívání zavedl Petr Veliký takzvané civilní písmo s latinským duktem.

² Novější výzkumy dokazují, že v Dalmácii vymřelo jedinečné románské nářečí. Dnešní mluvená italština v dalmatských městech byla importována Benáťany.

O prokazování úcty Nejsvětější Svátosti, svatým místům, biskupům a kněžím

Když přijdeme do kostela, stejně jako při odchodu, když je ve svatostánku Nejsvětější Svátost, poklekáme jednou na pravé koleno (na místě, kde chceme zaujmout místo, či z kterého odcházíme, zpravidla tedy u lavice), pokud v kostele Nejsvětější Svátost není, pouze se ukláníme.

Před vystavenou Nejsvětější Svátostí při příchodu a odchodu z kostela poklekáme na obě kolena a ukloníme se.

Před vystavenými ostatky Sv. Kříže poklekáme na pravé koleno, před vystavenými ostatky svatých se ukláníme.

V kapli neděláme žádné jiné zbožné cviky, hlavně ne mezi dveřmi, kde tak překážíme ostatním. Pokora a zbožnost je v dodržování řádu a ne v upozorňování na sebe.

Když jdeme okolo kostela, Božích muk či vejdemo na křesťanský hřbitov, děláme kříž. Muži v kostele a na posvěceném hřbitově smekají, ženy nikoliv.

Při pozdravení biskupa poklekneme na levé koleno, svojí pravou rukou od spodu pozdvihneme mírně podanou pravici biskupa a políbíme mu pastýřský prsten.

S kněžími se dnes zpravidla věřící zdraví podáním ruky. Kdo by z úcty ke kněžství chtěl políbit ruku kněze, pouze se ukloní, nikdy nepokleká a podanou ruku odspodu mírně pozdvihne a políbí ji.

Před svatým přijímáním při příchodu k mřížce poklekneme a zaklekáme do řady. Ihned se pokřijujeme, a přichází-li už kněz, nešermujeme

rukama, abycom mu nevyrazili ciborium či Nejsvětější z ruky. Otevřeme ústa, vyplázneme dostatečně jazyk a neděláme žádné pohyby (nelapáme ústy po Nejsvětější).

Při podávání Svatého Přijímání se kněz i věřící soustředují pouze na tuto činnost. „Dělat během podávání kříž na čelo malým dětem, které doprovázejí dospělí, je zlozvyk odvádějící pozornost k něčemu jinému a zvyšující nebezpečí zneuctění drobných částecek“ (ACEB, ACO citováno dle P. Vojtěch Ondráček, *Způsoby podávání Svatého Přijímání*).

Poutě

Cyrlometodějská pouť

Sady u Uherského Hradiště – 5. července – 10.00 hod.

Svatoprokopská pouť

Z Chocerad na Sázavu – 17. srpna

Setkání duší spřízněných

Institut sv. Josefa a časopis *Te Deum* pořádají ve spolupráci s Kněžským bratrstvem sv. Pia X. ve dnech 31. května – 2. června 2013 v jarem dýšící přírodě východních Čech **Setkání duší spřízněných**. Přihlášky a bližší podrobnosti o místě konání a programu si lze vyžádat na adrese semin@stjoseph.cz.

POŘAD BOHOSLUŽEB NA ČERVEN – ČERVENEC

Růženec a možnost svatě zpovědi vždy půl hodiny před Mší sv.

BRNO-ČERNOVICE

Kaple Královny posvátného růžence, Faměrovo nám. 26

Každá neděle	– 10.00	– Mše sv. (2. a 4. v měsíci chorální a po ní svátostné požehnání)
Každé úterý	– 18.00	– Mše sv.
1. 6.	– 8.00	– 1. sobota – Mše sv. s lidovým zpěvem
7. 6.	– 10.00	– Nejsvětějšího Srdce – Mše sv. (chorální)
24. 6.	– 17.30	– Narození sv. Jana Křtitele – Mše sv. (chorální)
29. 6.	– 10.00	– Sv. apoštolů Petra a Pavla – Mše sv. (chorální)
1. 7.	– 17.30	– Nejsvětější Krve Páně – Mše sv. (chorální)
6. 7.	– 8.00	– 1. sobota – Mše sv. s lidovým zpěvem
Ostatní dny	– 8.00	– Mše sv.
5.7. Mše sv. v Brně vzhledem k pouti odpadá		

PRAHA

Praha-Michle, Michelská 1/7, Domov Sue Ryder

2., 16. a 30. 6.

7. a 21. 7. – 10.00 – Mše sv. (chorální)

FRÝDEK-MÍSTEK

Zámecké nám. 1251, 1. patro

2. a 16. 6.

7. a 21. 7. – 10.00 – Mše sv. (chorální)

PARDUBICE

Dům techniky Pardubice, nám. Republiky 2686

9., 23. a 30. 6.

14. a 28. 7. – 10.00 – Mše sv. (chorální)

ČESKÉ BUDĚJOVICE

Metropol, Senovážné náměstí 2

9., 30. 6. a 14. 7. – 10.00

23. 6. a 28. 7. – 17.30 – Mše sv. (chorální)

UHERSKÝ BROD

Hřbitovní kaple, Starý hřbitov

9. a 23. 6.

14. a 28. 7. – 17.30 – Mše sv. (chorální)

ŽDÁR NAD SÁZAVOU

Dům kultury, Dolní 183/30, vstup levým bočním vchodem – v průběhu

Mše sv. bude zamčeno

8. a 22. 6.

13. a 27. 7. – 16.00 – Mše sv. (chorální)

Naše internetové stránky: <http://fsspx.cz>

Telefon na prioritát: 548 210 160